

17e-eeuwse molenfundering onder het Flevogemaal

In 1881 werd aan de rand van het **Nieuwe Diep** een **stoomgemaal** neergezet. Dit gemaal ligt nu in het **Flevopark** en wordt op het ogenblik door Stadsherstel gerestaureerd. Het was de opvolger van de **Oeterwalermolen**, die vanaf kort na 1631 de waterstand van de omringende weilanden regelde. Tijdens de restauratie is gebleken dat bij de bouw van het Flevogemaal gebruik werd gemaakt van de funderingen van deze molen.

Op verzoek van toenmalig Stadsdeel Zeeburg kocht Stadsherstel het Flevogemaal in 2006 aan. Bij een door het stadsdeel uitgeschreven prijsvraag voor de herbestemming van het gebouw werd het plan van de stichting De Oude Pijl voor een distilleerderij met proeflokaal als beste beoordeeld. Architectenbureau Rappange & Partners maakten een restauratie- en herbestemmingsplan. Begin maart 2009 is bouwbedrijf Selie begonnen met de werkzaamheden om de vestiging van De Oude Pijl mogelijk te maken.

Schepradmolen

Het huidige poldergemaal is gebouwd op de funderingen van een windmolen, een zogenaamde schepradmolen. Deze molen werd gebouwd, omdat na de drooglegging van de nabijgelegen Watergraafsmeer de omliggende waterstanden in Amstelland minder goed beheersbaar waren en de aanliggende veengebieden moesten worden bemalen. In december 1631 verleenden de Staten van Holland en West-Friesland aan de ingelanden van de banne Outerwael en Outersdorp toestemming om over te gaan tot bedijking van de Oeterwaler- of Overamstelsche polder en de vorming van een polderbestuur. Dwars door de wei- en moeslanden werd een wetering gegraven, met aan het eind een molen die het overtollige water in het Nieuwe Diep loosde.

Op een tekening uit 1813 blijkt dat het hier om een grondzeiler ging. Bij een grondzeiler reiken de wieken zeer laag, zodat de molenaar ze vanaf de grond kan opzeilen (= met zeilen bespannen). Vanwege deze lage positie van de wieken wordt dit type alleen gebruikt op plekken met een goede windvang, zoals het vlakke Hollandse polderland.

De Oeterwalermolen op een tekening van J. van Delden uit 1813

Stadsarchief Amsterdam

Onder het Flevogemaal bevindt zich nog de maalgang van de Oeterwalermolen, waardoor vroeger het water vanuit de maalkom in het Nieuwe Diep werd geloosd. Bij de vervanging van de molen door een stoomgemaal werd deze maalgang overbodig, omdat het water nu via gietijzeren buizen werd weggepompt.

Stoomgemaal

In de 19e eeuw werden schepradmolens veelal door vijzelmolens vervangen vanwege de grotere opvoerhoogte. Een gedenksteen bij het Flevogemaal memoreert dat deze technische vernieuwing hier in 1866 tot stand kwam. Toen werd waarschijnlijk ook het houten bovengedeelte van de molen vervangen door een stenen opbouw, want op de 17e-eeuwse stenen zijn 19e-eeuwse exemplaren gemetseld.

Al in 1879 brak de houten vijzel. Deze werd onmiddellijk gerepareerd, maar blijktbaar was de breuk wel aanleiding voor het polderbestuur om de bemaling te moderniseren. Reeds in het volgende jaar vond de aanbesteding plaats van de bouw van een stoomgemaal, dat het jaar erop in gebruik werd genomen.

De fundering van de Oeterwalmolen onder het Flevogemaal

- Het complex, in chaletstijl, is een ontwerp van het Ingenieursbureau voor Stoombemaling J.C. de Leeuw en W.A. Beijerinck. Als gezegd, werd voor de fundering van het nieuwe gemaal gebruik gemaakt van de oude molen. De 17e-eeuwse onderkant, met daarop duidelijk een overgang naar 19e-eeuwse stenen, is nog steeds aanwezig onder het gebouw. Ook is hier naast de maalgang een overblijfsel van een tweede waterafvoer te zien. Deze werd gebruikt toen de molen nog een scheprad had.

Elektrificering

Aangezien de techniek altijd voortschrijdt, is de stoommachine in 1916 vervangen door een elektromotor, waarbij de overbodig geworden zestien meter hoge schoorsteen werd gesloopt. Nadat in 1984 een elektrisch gemaaltje aan de Valentijnkade het werk overnam, werd het Flevogemaal buiten werking gesteld. De machinist en zijn vrouw bleven er wonen. In 2004 kwam het gebouwtje leeg en werd het om vandalisme te voorkomen tijdelijk bewoond. En in 2006 is Stadsherstel dus eigenaar geworden.

Frank de Bruijne en Peter Prins

